

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Jan Górski

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku D. Spółki Akcyjnej w likwidacji w P.
przy uczestnictwie Prokuratora Prokuratury Rejonowej w P.
o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 lipca 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie
od postanowienia Sądu Okręgowego w P.
z dnia 3 czerwca 2015 r., sygn. akt X Ga (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w P. oddalił apelację wnioskodawczynie od postanowienia Sądu Rejonowego w P., którym został oddalony wniosek o wpis spółki zarejestrowanej w rejestrze handlowym do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego.

Ustalił, że D. Spółka Akcyjna została wpisana do rejestru w dniu 14 kwietnia 1920 r., nowy statut spółki ujawniono w dniu 10 kwietnia 1931 r., a po podjęciu przez akcjonariuszy w dniu 10 lipca 1933 r. uchwały o rozwiązaniu spółki, jej likwidatorem został B. W., następnie M. W., zaś po jego śmierci w 1973 r. nowego likwidatora nie powołano. Spółka zaprzestała działalności w czasie drugiej wojny światowej, a jej akta, w tym statut, zaginęły i pozostała jedynie księga rejestrowa

pozwalająca ustalić treść wpisów dokonanych przed wojną. Do akt rejestrowych złożono odpis przechowywanej w Archiwum Państwowym w P. księgi akcyjnej za lata 1919 – 1939, w której jako akcjonariusze wpisani są A. S. (545 akcji imiennych) i M. W. (432 akcje imienne).

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 29 czerwca 2007 r. ustanowił dla spółki kuratora zobowiązując go do zwołania zgromadzenia wspólników celem dokonania wyboru zarządu spółki, a w razie konieczności, po zaistnieniu przyczyn rozwiązania spółki, do zgłoszenia wniosku o otwarcie likwidacji, względnie po zaistnieniu odpowiednich przyczyn, do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki lub otwarcie postępowania układowego oraz powołanie likwidatora i w tym celu udzielił kuratorowi umocowania do podejmowania na rzecz spółki i w jej imieniu wszelkich czynności faktycznych oraz prawnych, w tym procesowych, niezbędnych ze względu na zakres kurateli.

Kurator zwołał na dzień 7 września 2007 r. nadzwyczajne walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki, w którym uczestniczyła O. K. wykonująca prawo głosu z 432 akcji imiennych (17,14286% kapitału zakładowego) i na którym podjęto uchwałę o powołaniu likwidatora w osobie A. K.

Postanowieniem z dnia 11 października 2010 r. Sąd Rejonowy, w sprawie z wniosku O. K., uznał za umorzone akcje I emisji D. Spółka Akcyjna w likwidacji o wymienionych numerach.

Wniosek spółki z dnia 8 września 2011 r. o przerejestrowanie do Krajowego Rejestru Sądowego został zwrócony na podstawie art. 130 § 2 k.p.c. z uwagi na brak statutu z 1931 r. oraz dokumentów akcji, przy czym Sąd zwrócił uwagę na nieważność uchwały z dnia 15 kwietnia 2009 r. o uchyleniu uchwały o rozwiązaniu spółki wobec niezachowania kworum określonego w art. 460 § 1 k.s.h. oraz uchwały z dnia 9 marca 2011 r. jako zgłoszonej po terminie przewidzianym w art. 430 § 2 k.s.h.

Na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy w dniu 25 maja 2012 r., zwołanym przez A. K. działającego jako likwidator, przy uczestnictwie O. K. i T. S. (38,99 kapitału zakładowego), zostały podjęte uchwały o uchyleniu uchwał z dnia 15 kwietnia 2009 r. o rozwiązaniu spółki z dnia 20 lipca 1933 r. oraz powołaniu rady

nadzorczej i z dnia 9 marca 2011 r. o podwyższeniu kapitału zakładowego i ustaleniu nowego statutu spółki. W dniu 3 września 2012 r. na kolejnym zgromadzeniu zwołanym przez likwidatora i z udziałem tych samych akcjonariuszy została powołana rada nadzorcza.

Pismem z dnia 28 maja 2013 r. likwidator wezwał T. S. do złożenia dokumentów imiennych akcji w celu ich wymiany, a w oświadczeniu z dnia 17 czerwca 2013 r. podała, że doręczono jej dwa odcinki zbiorowe akcji podpisane przez likwidatora.

Postanowieniem z dnia 20 lutego 2014 r. Sąd Rejonowy, w sprawie z wniosku T. S. i E. S., umorzył utracone dokumenty w postaci akcji I emisji spółki o wymienionych numerach. W toku postępowania ustalono, że akcje zaginęły w czasie wojny, zaś spadek po M. W. nabyła w całości O. K. a po W. S. T. S. i E. S., które w dniu 11 maja 2012 r. zawarły umowę o częściowy dział spadku w ten sposób, że wyłączna własność dokumentów i praw wynikających z akcji imiennych przypadła T. S.

Sąd Okręgowy uznał, że Sąd Rejonowy ustanawiając kuratora, upoważnił go do zwołania zgromadzenia wspólników tylko celem dokonania wyboru zarządu spółki, a w innych sprawach, w tym do powołania likwidatora, kurator uzyskał umocowanie jedynie do zgłoszenia stosownego wniosku na drodze sądowej. W świetle art. 23 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (j.t. Dz. U. z 2006 r., poz. 687; dalej „ustawa o KRS”) i art. 9b ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 1997 r. Nr 121, poz. 270 ze zm.; dalej „ustawa przepisy wprowadzające”) nie było zatem skuteczne zwołanie przez kuratora walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki z dnia 7 września 2007 r., na którym podjęto uchwałę o powołaniu likwidatora i zwołanie przez likwidatora w dniach 25 maja 2012 r. i 3 września 2012 r. zgromadzeń, na których podjęto uchwały o powołaniu rady nadzorczej oraz przyjęciu nowego statutu. W rezultacie wadliwe były czynności likwidatora udzielenia pełnomocnictwa procesowego, sporządzenia księgi akcyjnej, wezwania T. S. do złożenia dokumentów akcji pismem z dnia 28 maja 2013 r. i wydania jej odcinków zbiorowych akcji. W ocenie Sądu drugiej

instancji przeszkodą w dokonaniu wpisu do rejestru jest ponadto nie przedłożenie jednolitego tekstu statutu z 10 kwietnia 1933 r., niezbędnego do ustalenia obowiązującego *quorum* na zgromadzeniu w dniu 7 września 2007 r. i badania okoliczności określonych w art. 9b ustawy przepisy wprowadzające.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 343 § 1 k.s.h. Sąd wskazał, że w czasie zgromadzenia w dniu 1 września 2007 r. O. K. oraz w czasie zgromadzeń w dniach 25 maja 2012 r. i 3 września 2012 r. T. S. nie miały statusu akcjonariusza spółki i nie mogły wykonywać prawa głosu. O. K. nie figurowała jeszcze w księdze akcyjnej, nie posiadała dokumentów akcji i nie legitymowała się orzeczeniem o ich umorzeniu, które zapadło dopiero w dniu 11 października 2010 r., a zgodnie z art. 11 ust. 3 dekretu z dnia 10 grudnia 1946 r. dopiero wypis prawomocnego postanowienia o umorzeniu dokumentu zastępuje ten dokument, dopóki w zamian za ten wypis nie będzie wydany nowy dokument. T. S. w dacie zgromadzeń także nie była posiadaczem dokumentów akcji, a skoro w 2013 r. nie legitymowała się prawomocnym umorzeniem, nie powinna otrzymać dokumentu akcji. W rezultacie umowa o częściowy dział spadku pomiędzy nią a E. S. z dnia 11 maja 2012 r. odnosiła się do dokumentów nie istniejących w dniu jej zawarcia, a więc była nieważna w świetle art. 339 k.s.h. i zgodnie z art. 333 § 2 k.s.h. prawo głosu powinno być wykonywane przez wspólnego przedstawiciela.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie art. 10a ust. 2 i art. 9b ust. 1 ustawy przepisy wprowadzające, § 166 rozporządzenia oraz art. 343 § 1 k.s.h. i wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżąca spółka, jako podmiot podlegający obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców a wpisany do rejestru sądowego na podstawie przepisów obowiązujących do dnia wejścia w życie ustawy o KRS, zobowiązana była na podstawie jej art. 7 do złożenia wniosku o wpis udokumentowanego zgodnie z wymogami ustawy. Art. 23 ustawy o KRS i art. 9b ust. 1 ustawy przepisy wprowadzające nakładają na sąd rejestrowy obowiązek badania, w toku postępowania o wpis spółki akcyjnej do rejestru przedsiębiorców, czy dołączone do

wniosku dokumenty są zgodne pod względem treści i formy z przepisami prawa, jak również badania prawidłowości zwołania walnego zgromadzenia, powołania organów osobowych oraz nabycia akcji. Badanie zatem zgodności z prawem powołania likwidatora, a w konsekwencji legalności zwołania walnych zgromadzeń i statusu uczestniczących w nich osób oraz podjętych uchwał pozostawało w kognicji tego sądu.

Zakres uprawnień kuratora ustanowionego dla osoby prawnej, przed zmianą art. 603 k.p.c. dokonaną ustawą z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45), określał sąd opiekuńczy postanowieniem w granicach zakreślonych przez art. 42 k.c. Umocowanie kuratora obejmuje starania o powołanie organów spółki i w razie potrzeby o jej likwidację. W pierwszej kolejności kurator zobowiązany jest do podjęcia działań, które zmierzają do zapewnienia dalszego funkcjonowania osoby prawnej, a więc zwołania walnego zgromadzenia w celu powołania jej zarządu, i dopiero jeżeli nie jest to możliwe, do działań zmierzających do wszczęcia postępowania likwidacyjnego przez złożenie stosownego wniosku do sądu. Takie też granice działań określiło kuratorowi skarżącej spółki postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 29 czerwca 2007 r., którym został zobowiązany do zwołania zgromadzenia celem dokonania wyboru zarządu spółki, a w razie konieczności, po zaistnieniu odpowiednich przyczyn do zgłoszenia wniosku o otwarcie likwidacji, względnie po zaistnieniu odpowiednich przyczyn, do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki albo otwarcie postępowania układowego oraz powołanie likwidatora. Kompetencje kuratora zostały wyraźnie rozdzielone a sposób działania określony jego celami. Uprawnienie do zwołania walnego zgromadzenia przysługiwało mu jedynie w celu dokonania wyboru zarządu spółki. Z treści postanowienia nie można wywieść, że sformułowanie „oraz likwidatora” nie odnosi się do działań zmierzających do likwidacji spółki objętych nakazem złożenia do sądu stosownego wniosku, lecz odnosi się do działań związanych z wyborem organów spółki polegających na zwołaniu zgromadzenia akcjonariuszy. Z uwagi na konieczność oceny legalności działania kuratora w granicach przyznanych mu przez sąd uprawnień, poza zakresem badania pozostaje kwestia uchwały o rozwiązaniu spółki z 1933 r. i uprawnienie akcjonariuszy do powołania likwidatora

na podstawie art. 463 § 1 k.s.h. Z tych względów za prawidłowe trzeba uznać stanowisko Sądu drugiej instancji, że nadzwyczajne walne zgromadzenie spółki w dniu 7 września 2007 r. zostało zwołane przez kuratora z przekroczeniem przyznanych mu uprawnień.

Gdyby zająć stanowisko przeciwne uznając, że w przypadku, gdy zapadła uchwała o rozwiązaniu spółki a akcjonariusze są uprawnieni podjęcia uchwały o wyborze likwidatora, kurator może zwołać walne zgromadzenie w celu jej podjęcia, to i tak nie mogłoby to prowadzić do przyjęcia, że zgromadzenie mogło skutecznie taką uchwałę podjąć.

Obowiązkiem kuratora lub likwidatora jest podejmowanie takich działań, by walne zgromadzenie spółki akcyjnej podjęło uchwałę w sposób prawidłowy, a zwłaszcza, by uczestniczyły w nim osoby, które są akcjonariuszami.

Akcja jest papierem wartościowym, który inkorporuje prawo podmiotowe i z tym znaczeniem wiąże się legitymacja materialna akcjonariusza oraz jego uczestnictwo w spółce wyrażające się poprzez uprawnienia korporacyjne. Prawo podmiotowe powstaje przez nabycie akcji w sposób pierwotny lub wtórny, w tym także w drodze sukcesji generalnej. Akcja jest również dokumentem, który powstaje z chwilą wydania do rąk akcjonariusza, stwierdza istnienie prawa podmiotowego i zaświadcza o przysługiwaniu legitymacji formalnej każdemu posiadaczowi z akcji lub osobie oznaczonej imiennie. W przypadku akcji imiennych legitymowana formalnie jest tylko osoba wpisana w treści dokumentu. Akcjonariuszem z akcji imiennej jest więc osoba, która nabyła prawo własności dokumentu akcji wskutek powstania prawa podmiotowego, inkorporowania go w dokumencie akcji, w którym została wpisana imiennie i wydania jej dokumentu akcji.

Legitymację formalną akcjonariusza z akcji imiennych normuje art. 343 § 1 k.s.h. stanowiący, że za akcjonariusza z akcji imiennych wobec spółki uważa się tylko osobę wpisaną w księdze akcyjnej. Zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie sporne jest stanowisko odnośnie do charakteru wpisu do księgi akcyjnej; prezentowane są poglądy o jego konstytutywnym lub deklaratoryjnym charakterze (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2003 r., III CKN 309/01, OSNC 2004, nr 9, poz. 148) albo znaczeniu jedynie legitymacyjno-dowodowym (wyrok Sądu

Najwyższego z dnia 4 grudnia 2009 r., III CSK 85/09, OSNC 2010, nr 7– 8, poz. 13). Opowiedzieć się trzeba za deklaratoryjnym jego charakterem, z tym że jego dokonanie stanowi warunek konieczny wykonywania przez akcjonariusza uprawnień. Nabycie praw z akcji nie jest uzależnione od wpisu do księgi akcyjnej, a więc jego skuteczność powoduje powstanie prawa podmiotowego i osobie, która tego nabycia dokonała przysługuje legitymacja materialna. Domniemanie, o którym mowa w art. 343 § 1 k.c. jest domniemaniem wzruszalnym, zatem możliwe jest dowodzenie, że legitymacja formalna przysługuje innej osobie, niż wpisana lub dowodzenie, że nie jest akcjonariuszem wpisana osoba, która nie nabyła lub nie objęła akcji. Chociaż zgodzić się trzeba z poglądem wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2009 r., III CSK 85/09, że wpis nabywcy do księgi akcyjnej nie warunkuje skuteczności nabycia akcji względem osób trzecich, to jednak ustawodawca w szczególny sposób unormował legitymację formalną akcjonariusza wobec spółki i uzależnił wykonywanie przez niego uprawnień z akcji imiennych od wpisu do księgi akcyjnej. Potwierdza to art. 341 § 3 k.s.h., zgodnie z którym w przypadku nabycia akcji w drodze sukcesji generalnej, wpis do księgi akcyjnej jest dokonywany na wniosek osoby uprawnionej oraz art. 406 i 406² k.s.h. dający prawo uczestniczenia w walnym zgromadzeniu tylko akcjonariuszom zapisanym w księdze akcyjnej co najmniej na tydzień przed tym zgromadzeniem. Osobie uprawnionej pozostawiona została zatem decyzja, czy chce wykazać dokumentem swoją legitymację materialną i czy chce wykonywać swoje uprawnienia korporacyjne wobec spółki. W stosunku do nabywców akcji drogą sukcesji generalnej nie zostały zawarte w kodeksie spółek handlowych żadne regulacje odnoszące się do zwolnienia ich od obowiązku wpisu do księgi akcyjnej a nabycie akcji na podstawie przepisów prawa materialnego nie uchyla wskazanego podziału na legitymację materialną i formalną oraz szczególnego unormowania ich sytuacji jako akcjonariuszy wobec spółki.

Akcjonariuszem wobec spółki może być tylko osoba, która nie tylko nabyła akcje i ma legitymację materialną, ale te akcje posiada. Utracenie dokumentu nie oznacza, że nie istnieje prawo podmiotowe, lecz przywrócenie materialnie uprawnionemu akcjonariuszowi legitymacji formalnej wymaga umorzenia utraconych akcji na podstawie dekretu z dnia 10 grudnia 1946 r. (Dz. U. z 1947 r.

Nr 5, poz. 20). Skutkiem umorzenia jest pozbawienie ważności utraconych dokumentów i uzyskanie nowego dokumentu. Następuje przeniesienie prawa podmiotowego z dokumentu utraconego na nowy, co przywraca akcjonariuszowi legitymację formalną i możliwość wykonywania przysługujących mu uprawnień, także w przypadku akcji imiennych, bo dokument imiennego papieru wartościowego legitymuje osobę w nim wymienioną. W braku dokumentów akcji, osoba która nabyła spadek po akcjonariuszu, musi wykazać, że akcje te istotnie weszły w skład masy spadkowej. Dopiero posiadanie akcji, wykazanie prawa z dziedziczenia i wpis do księgi akcyjnej pozwala uznać, że spadkobierca wszedł w prawa zmarłego akcjonariusza w zakresie legitymacji formalnej. W rezultacie stwierdzić należy, że akcjonariusz uprawniony materialnie wskutek sukcesji generalnej, nie wpisany do księgi akcyjnej i nie posiadający dokumentu akcji imiennej, uzyskuje status akcjonariusza wobec spółki i legitymację formalną do uczestniczenia w zgromadzeniu z chwilą umorzenia utraconych akcji oraz wpisu do księgi akcyjnej.

Skoro O. K. na zgromadzeniu w dniu 7 września 2007 r., na którym podjęto uchwałę o powołaniu likwidatora, a T. S. na zgromadzeniu w dniu 25 maja 2012 r. nie były posiadaczami akcji imiennych i nie zostały wpisane do księgi akcyjnej, to nie były akcjonariuszami wobec spółki w rozumieniu art. 343 k.s.h. Z tej też przyczyny akcjonariuszem wobec spółki nie była E. S. współuprawniona materialnie z T. S. wobec nieważności umowy przeniesienia prawa własności akcji bez przeniesienia posiadania dokumentu akcji (art. 339 k.s.h.).

Bezzasadność zarzutu naruszenia art. 343 § 1 k.s.h. i art. 9b ust. 1 ustawy przepisy wprowadzające uchyla potrzebę odniesienia się do zarzutu naruszenia art. 10a ustawy przepisy wprowadzające i § 166 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. Regulamin Urzędowania Sądów Powszechnych (Dz. U. z 2014 r., poz. 254).

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

R. G.

aj